

ÕIGUSRIIK JA JULGEOLEK

Kolmapäev, 25. september

20.00–22.00 Tervitusõhtu restoranis Humal (Riia 4)
(uksed avatakse kell 19.45)

Neljapäev, 26. september

9.00–10.00 Hommikukohv Vanemuise kontserdimajas
(uksed avatakse kell 8.50)

Avamine

10.00 **Hanno Pevkur**, kaitseminister

PLENAARISTUNGID

10.20–11.35 **20 aastat NATOs**

Väitlusjuht: *dr. iur.* **Mart Susi**, Tallinna Ülikooli inimõiguste professor

Arutelul osalevad: PhD **Ülle Madise**, õiguskantsler; **Kaupo Rosin**, Välisluureameti peadirektor; **Kalev Stoicescu**, Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees; **Merili Arjakas**, Diplomaatia peatoimetaja ja Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse nooremteadur

Avaplenaaristung keskendub nelinurgale NATO, Eesti, rahvusvaheline õigus ja õigusriik. Kas rahvusvahelisel õigusel põhinev maailmakord muutub illusoorseks, kui agressioonid ja sõjakuriteod jäävad õiglase karistuseeta ning üha enam juhindutakse maailmapoliitikas printsibiist „Kellel jõud, sellel õigus“? Kas Eesti on valmis taasiseseisvumise ajal sõnastatud demokraatliku õigusriigi põhimõtteid järgima ükskõik kui erandlikus ja omariikluse edasikestmist ähvardavas olukorras? Milline kaal on NATO kõõgipoolel rahvusvahelise õiguse ja õigusriigi põhitõdedel? Esinejad käsitlevad omavahelises diskussioonis lisaks nimetatud teemadele kõige aktuaalsemaid julgeolekuküsimusi ning NATO hetkeolukorda rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste kontekstis.

11.35–12.00 Õiguse eest seisja autasude üleandmine – **Madis Timpson**, justiitsminister

12.00–12.30 Kohvipaus

12.30–14.00 **20 aastat Euroopa Liidu kohtusüsteemi osana: senised kogemused ja perspektiivid**

Väitlusjuht: *dr. iur.* **Priit Pikamäe**, Euroopa Kohtu kohtujurist

Arutelul osalevad: **Küllike Jürimäe**, Euroopa Kohtu kohtunik, kolmanda koja president; *mag. iur.* **Lauri Madise**, Euroopa Liidu Üldkohtu kohtunik; PhD **Iko Nõmm**, Euroopa Liidu Üldkohtu kohtunik; **Kristel Siitam-Nyiri**, Euroopa prokurör

Esmalt arutatakse retrospektiivselt, kuidas toimus 20 aastat tagasi Eesti kohtusüsteemi astumine dialoogi Euroopa Liidu Kohtuga ning millised olid esimeste seal teenistusse asunud Eesti kohtunike ees seisnud peamised proovikivid. Seejärel vahetatakse mõtteid, kuidas paistab Eesti kohtute tegevus Euroopa Liidu Kohtu vaatenurgast, ning võetakse vaatluse alla peatselt jõustuv Euroopa Liidu Kohtu tegevuse reform.

14.00–15.15 Lõuna

Pärast plenaaristungi lõppemist kell 14 siirduvad osalejad sektsioonidesse, s.t jagunetakse viide toimumiskohta: Vanemuise kontserdimaja, Tartu Ülikooli aula, Tartu Ülikooli raamatukogu konverentsikeskus, V Spa konverentsikeskus, Lydia hotelli sündmuskeskus.

15.15–16.45 **Tarbijate finantsturvalisus majanduslanguse ajal**

Väitlusjuht: *dr. iur.* **Karin Sein**, Tartu Ülikooli tsiviilõiguse professor

Dain M. Muru, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettevõtluse osakonna jurist
„Finantsteenused – kas õnn või õnnetus? Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti vaatenurk“

Kilvar Kessler, Finantsinspektsiooni juhatuse esimees
„Vastutustundliku laenamise põhimõte: kapitalinõuded ja trahvid vastutustunde kiirendina“

Jüri Puust, Swedbanki kohtumenetluse osakonna juhataja
„Võlausaldaja vaade tarbijakrediidi regulatsioonile“

PhD **Piia Kalamees**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse kaasprofessor
„Näita käppa ehk kas välja petetud eID abil sõlmitud laenuleping on kehtiv?“

Järjest enam räägitakse Eestis võimust võtvast majanduslangusest ja peaaegu igal nädalal tuleb uudiseid töökohtade koondamise kohta. See seab ohtu ka tarbimislaenude, sh eluasemelaenude tagasimaksmise võimekuse, suureneb võlgnike arv ja sellega seonduvalt kasvavad sotsiaalsed probleemid. Sektsioonis käsitletakse antud teemat, sh vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist nii riikliku järelevalve (Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ja Finantsinspektsiooni) kui ka krediidisectori vaatest. Kas kehtiv õigus võimaldab tagada tarbijate finantsturvalisuse keerulistel aegadel ja kus on kõige olulisemad kitsaskohad?

Samuti küsitakse järjest sagedamini küberkuritegevuse ja identiteedivarguste kontekstis laenulepingu kehtivuse kohta olukorras, kus keegi teine on kasutanud isiku eID-d tarbimislaenu võtmiseks. Seejuures analüüsitakse, kas ja kuidas saab tarbija tugineda laenulepingu tühisusele põhjusel, et tema eID-d kasutades tehtud tehingut ei ole teinud tema ise ega tema volitatud isik, vaid tema identiteet oli pettuse teel kaaperdatud.

16.45–17.15 Kohvipaus

17.15–18.45 Kui turvaline on anda ära isiklikke õigusi?

Väitlusjuht: *dr. iur. Triin Uusen-Nacke*, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik

Paavo Uibopuu, notar

„*Qui facit per alium, facit per se*. Esindaja tahe = esindatava tahe?“

Arno Ruusalepp, kardiokirurgia osakonna juht, vanemarst-õppejõud

„Kuidas jõuda arstiga/kirurgiga kokkuleppele?!“

MA **Susann Liin**, Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunik, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna perekonna- ja pärimisõiguse külalislektor

„Ise volitatud – hästi volitatud? Inimese vabadus volitada vs. riigi kohustus sekkuda“

Sektsioonis arutletakse teemal, kas ja kuidas saame kindlustada heaolu ja turvalisuse puhuks, kui meie arusaamisvõimes toimuvad lühi- või pikemaajalised muudatused. Pime armastus või terviserike. Mida tähendab esindusõigus kõigi asjade ajamiseks ja kas riik peaks sekkuma privaatautonomiasse? Arutelu teemaks on volitus kui eestkoste alternatiiv ning kas on põhjust kontrollida esindusõiguse teostamist ja kuidas seda teha. Tähelepanu all on patsiendi tahteavaldused. Kuidas olla tark patsient? Kuidas ja milles oleks vaja leppida kokku arstiga?

15.15–16.45 Tehisintellekti ohud ja nende maandamine

Väitlusjuht: **Henrik Trasberg**, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna uute tehnoloogiate ja digitaliseerimise õigusnõunik

Arutelul osalevad: PhD **Helen Eenmaa**, Johan Skytte poliitikauuringute instituudi valitsemise ja õiguspoliitika kaasprofessor; **Rauno Kinkar**, Advokaadibüroo WIDEN vandeadvokaat ja partner, IT, IP ja andmekaitse valdkonna juht; PhD **Meelis Kull**, Tartu Ülikooli arvutiteaduse instituudi masinõppe kaasprofessor, Eesti tehisintellekti tippkeskuse juht

Tehisintellekti üha ulatuslikum kasutamine nii riigi kui ka ettevõtete poolt loob lisandväärtust peaaegu igas tööstusharus ning olulistest valdkondades nagu tervishoid, haridus, transport, riigijuhtimine, julgeolek ja keskkonnahoid. Samal ajal tõusetuvad tehisintellektiga märkimisväärsed ohud: on hulgaliselt näiteid, kus asutuste otsuste ja protsesside osaline või täielik automatiseerimine tehisintellektiga toob kaasa diskrimineerivaid, inimeste privaatsust ulatuslikult riivavaid või muul viisil põhiõigusi kahjustavaid tagajärgi. Tehnoloogia kuritarvitamine on juba täna põhjustanud süvavõltsingutel põhinevate pettuste laine, ulatuslikuma desinfo ning eriilmeliste manipulatiivsete praktikate leviku, aga ka uued küberturvalisuse ohud. Osalejad arutavad, millised on olulised tehisintellektiga kaasnevad väljakutsed riigi ja inimese vaatest. Samuti vaadeldakse, kas või kuidas läbi AI määruse ja laiema õigusraamistiku, rahvusvahelise koostöö ja ka Eesti riigisiseste strateegiate üritame võimalikke ohte adresseerida ning millised õiguspoliitilised vm arengud on vajalikud, et tehisintellekti kasutamine püsiks usaldusväärne ja vastutustundlik.

16.45–17.15 Kohvipaus

17.15–18.45 **Eesti finantsalase tegevuse tõmbekeskuseks: julgeolekurisk või allikas?**

Väitlusjuht: LLM **Monika Koolmeister**, Advokaadibüroo COBALT vandeadvokaat ja partner

Arutelul osalevad: **Tõnu Pekk**, Tuleva Fondid AS juhatuse liige;
Karolin Soo, õiguskantsleri kantselei ettevõtlusosakonna nõunik

Sektsioonis keskendutakse finantssektori eduka toimimise õiguslikule tagamisele – miks Eesti ei ole atraktiivne finantskeskus? Mis on Eesti eelised ja millised on praktikas üles kerkinud probleemid? Mida saaks teha, et Eesti muuta atraktiivsemaks keskkonnaks?

15.15–16.45 **Jälitus ja teabehange kriminaalmenetluses**

Väitlusjuht: PhD **Tambet Grauberg**, Pärnu Maakohtu kohtunik, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna karistusõiguse külalislektor

Arutelul osalevad: PhD **Eerik Kergandberg**, Riigikohtu kriminaalkolleegiumi endine liige; **Oliver Nääs**, Advokaadibüroo WIDEN vandeadvokaat ja partner; **Taavi Pern**, juhtiv riigiprokurör; PhD **Arnold Sinisalu**, Kaitsepolitsei ameti endine peadirektor

Julgeolekuohtudest tingituna on suurem vajadus koguda salaja teavet ennetavalt, et tõkestada ja avastada kuritegusid. Kriminaalmenetluse ja ohutõrje põimumisel tuleb leida tasakaal avalike huvide ja üksikisiku õiguste vahel. Kas ja millistel tingimustel on tagatud põhiõiguste toime ja kohtulik kontroll inimeste jälgimise üle? Kaitseõigus, kohtumenetluse poolte võrdsuse ja võistlevuse põhimõtte seavad nõudeid salaja kogutud teabe kasutamisele kohtumenetluses. Kas julgeoleku või kriminaalmenetluse huvidest lähtudes võib olla õigustatud süüdistatava menetluspõhiõiguste riive ja milliseid tasakaalustavaid meetmeid tuleks seejuures võtta?

16.45–17.15 Kohvipaus

17.15–18.45 **Üksikisik kaamerate panoptikonis. Kaamerad avaliku võimu käsutuses**

Väitlusjuht: **Risto Hübner**, Advokaadibüroo Nordx Legal vandeadvokaat ja partner

Andrus Padar, Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskuse ekspert „Seirekaamerad – müüdid ja tegelikkus“

Liisa Ojangu, Andmekaitse Inspeksiooni menetlusvaldkonna juht „Kaamerad – Andmekaitse Inspeksiooni vaade“

Andra Laurand, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna haldusõiguse külalislektor „Kaamerad avaliku võimu teenistuses – õiguslik raamistik“

Esialgsetest ebakvaliteetsete salvestistega tänavakaameratest, millest teleris näidati arusaamatult hägust kujutist kahtlustatavast kurjategijast, oleme nüüdseks liikunud maailma, kus linnad on kaameratega kaetud. Siseturvalisuse arengukavas soovitakse erakaameratega võrgustumist ja tehisintellekti abi avaliku korra tagamiseks. Politseinikel on nii ülikvaliteetset heli kui ka pilti salvestavad vormikaamerad rinnas, taevast valvavad (ja salvestavad?) meie käitumist droonid. Milline on kõnealuste kaamerate võimekus ja millist efektiivsust need korrakaitseorganitele loovad? Milline on õiguslik raamistik ja kas meie põhiõigused on kaitstud nii regulatsioonide aspektist kui järelevalveasutuse vaatepunktist?

15.15–16.45 Julgeolek ja inimõigused

Väitlusjuht: *dr. iur.* **Mart Susi**, Tallinna Ülikooli inimõiguste professor

Kalev Stoicescu, Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees
„Rahvusvahelised suhted on inimõiguste nägu“

PhD **Hent Kalmo**, Vabariigi Presidendi õigusnõunik
„Totaalkaitse ja põhiõigused“

PhD **Tiina Pajuste**, Tallinna Ülikooli rahvusvahelise õiguse ja julgeoleku professor
„Julgeoleku ja rahvusvaheliste kohustuste tasakaalustamine“

PhD **Merilin Kiviorg**, Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse kaasprofessor
„Religioon ja oht julgeolekule“

Kuigi teoreetiliselt on inimõiguste austamine absoluutne nõue ükskõik millistes olukordades, sh sõjaliste konfliktide või nende ohu korral, esitavad konkreetset ohuolukorrad selle põhimõtte teostatavusele väljakutse. Riigi ja rahvuse julgeolekut eksistentsiaalselt ohustavad rünnakud võivad tõstatada küsimuse, miks ja kuidas on vaja kaitsta inimõigusi, kui sellega võib näiteks väheneda elanikkonna turvalisus ja kestmise perspektiiv. Kas inimõiguste kaitse rahvusvaheline kohustus ikka kaalub üles tõhusad meetmed rünnakute tõrjumiseks või ennetamiseks või nende vastu tegutsemiseks? Samas teame eelmise sajandi õppetundidest, et just geopoliitilised vapustused on viinud inimõiguste põhimõtete ümbersõnastamise või lausa uute põhimõtete väljatöötamiseni. Osalejad arutlevad nendel teemadel nii praktilise teostatavuse kontekstis kui ka teoreetilises raamistikus.

16.45–17.15 Kohvipaus

17.15–18.45 Rahvusvaheline kriminaalõigus kui julgeolekutagatis

Väitlusjuht: MA **Liina Lumiste**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna külalislektor, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant

Arutelul osalevad: *dr. iur.* **René Värk**, Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse kaasprofessor; *mag. iur.* **Andres Parmas**, riigi peaprokurör; major **Leenu Org**, Kaitseväe Akadeemia lektor

Rahvusvahelise kriminaalõiguse üks eesmärke on heidutus – veenmine, et agressioonisõja algatajad, sõjakurjategijad ja inimsusvastaste süütegude toimepanijad jõuavad kohtu ette ning kogu inimkonda halvavad teod ei jää karistuseeta. Venemaa kallaletung Ukrainale ning seal peetav sõjapidamise reegleid eirav sõda on tõstnud rahvusvahelise kriminaalõiguse olulisuse ka Eesti jaoks uuele tasemele. Sektsioonis arutame, kas ja kuidas rahvusvahelise õiguse pakutav heidutus võiks toimida Eesti kaitseks. Kuidas toime tulla proovikividega nagu riikide erinev koostöövalmidus ja õiguslik raamistik? Kuidas mõjutab rahvusvaheline kriminaalõigus relvajõudude praktikat ja *vice versa*? Mida toovad kaasa uued sõjapidamisviisid droonidest küberrünnakuteni? Vähem tähtis ei ole vaadata ka sissepoole: milline on riigi enda roll rahvusvahelise kriminaalõiguse jõustamisel ja mida toob see kaasa Eesti kriminaalõiguse arengule? Rahvusvahelise ja kriminaalõiguse kohtumiskohas otsime vastust nendele ja mitmetele teistele tänases julgeolekuolukorras akuutseks muutunud küsimustele.

15.15–16.45 Kas Eesti parlament on kriisis?

Väitlusjuht: *mag. iur. Aaro Möttus*, Tartu Ülikooli riigiõiguse külalislektor, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant, riigiõiguse sihtkapitali nõukoja liige

PhD **Allan Sikk**, Londoni Ülikooli kaasprofessor
„Kuidas taltsutada parlamenti?“

Arutelul osalevad: PhD **Allan Sikk**, Londoni Ülikooli kaasprofessor;
PhD **Margit Vutt**, riigikohtunik, põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liige;
Armani Pogosjan, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna magistriõppe üliõpilane

Pikka aega on parlamendiõigus Eestis olnud peamiselt üksnes Riigikogu siseselt huvi-pakkuv teema. Kuid pärast 2023. aasta Riigikogu valimisi enneolematult teravaks läinud poliitiline võitlus tõstis Riigikogu tegevust käsitlevate põhiseaduse normide ning parlamendisestest regulatsioonide tõlgendamise ja kohaldamise küsimused avaliku arutelu fookusesse. Ja mitte ainult: viimase aasta jooksul on Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuna parlamendiga seoses teinud pea sama palju lahendeid kui kogu oma senise tegutsemisaja jooksul kokku. Kuna põhiseadus annab Riigikogule keskse rolli Eesti põhiseaduslikus riigikorralduses, on igati asjakohane küsida, kas meie konstitutsiooni- ja lihtõiguslik normistik annavad parlamendile ja selle liikmetele piisavad tagatised, et olla põhiseadusliku staatuse kõrgusel. Kas enamuse ja vähemuse võimalused parlamendi otsuseid mõjutada on tasakaalus?

16.45–17.15 Kohvipaus

17.15–18.45 Õigusriik kriiside ajastul

Väitlusjuht: **Heddi Lutterus**, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika asekanstler

Arutelul osalevad: **Madis Timpson**, justiitsminister; **Taimar Peterkop**, riigisekretär;
Mait Palts, Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor; PhD **Küllli Taro**, Tallinna Tehnikaülikooli Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituudi teadmussuurejuht

Viimaste aastate pidevate kriiside valguses on meie praegust olukorda hakatud iseloomustama ka kui „permakriisi“ (ingl *permacrisis*). See tähistab pikemat ebastabiilsust ja ebakindlust perioodi, mis tuleneb katastroofiliste sündmuste jadast.

Alates 2020. aastast oleme üle elanud koroonakriisi, Valgevene ja Euroopa Liidu piirikriisi ning energiakriisi. Jätkub sõda Ukrainas, mis on meie julgeolekuolukorra teise valgusesse seadnud. Riigieelarve seis on pingeline, inflatsioon on olnud kiire ja majandus languses. Riigikogus toimunud obstruktsioonist on räägitud kui demokraatiakriisist. Kliimamuutused hoiatavad eesseisva kliimakriisi eest.

Kõik see on pannud surve alla õigusriigi põhimõtted, kus kriiside kiireks lahendamiseks on olnud ja on jätkuvalt vaja leida kiireid lahendusi. Teisalt on sellega kaasnenud ettevõtjate, huvirühmade, meedia ja kodanike kasvav rahuolematumus, et riik ei kaasa ega kuula neid ning kaasamine ja dialoog on muutunud näiliseks. Aina rohkem kostab nurinat nii õigusloomeprotsessi kui ka õigusaktide kvaliteedi kohta. Uuteks märksõnadeks on saanud kiirus, paindlikkus, kerkus, säilenõtkus. Samas oodatakse, et otsustamine oleks andmepõhine. Õigusriik, põhiõigused, seaduslikkuse põhimõte jne näivad olevat üha enam põhimõtted, mis tuuakse ohvriks praktilistele vajadustele ja mis kõlavad anakronistlikult.

Osalejad arutavad, kuidas rahuldada nn permakriisist tulenevaid vajadusi, hoides samal ajal meie õigusriiki. Uurime, kas oleme kriiside lahendamise eesmärgil juba hakanud murendama meie õigusriigi alustalasid või milliseid ohtlikke suundumusi viimaste aastate kriiside valguses täheldatakse. Või on vastupidi? Arutame, kas uus aeg nõuabki uusi lahendusi ning juristide ja õigusteadlastena peame andma sellesse protsessi oma edasiviiva panuse. Põhiküsimus on, kuidas leida tasakaal, sest õigusriigi põhimõtete kahjustamine on lõpuks samuti oht meie riigi julgeolekule.

Reede, 27. september

09.30–11.00 **Laste õiguste kaitse, perelepitus kui võluvits**

Väitlusjuht: **Risto Sepp**, Tallinna kohtutäitur

Arutelul osalevad: *mag. iur.* **Kristi Paron**, õiguskantsleri kantselei laste ja noorte õiguste osakonna vanemnõunik, laste ombudsman; **Merle Liivak**, Tartu Linna sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja, pikaajaline laste suhtluskordade praktik;

Matti Orav, psühholoog ja riikliku perelepitusteenuse lepitaja;

Tambet Laasik, vandeadvokaat, lepituse ja taasohvrastamise teema vedaja

Arutelu rikastavad repliigid video vahendusel:

Karen-Pauliin Konks, riikliku perelepitusteenuse juht

Eesmärk on arutada ekspertidega poolteise aasta eest jõustunud muudatusi laste õiguste valdkonnas – riiklikku perelepitust. Loodetavasti toetavad diskussiooni kolleegid, et tutvustada perelepitusteenust. Sektsioonis kajastatakse osalevate ekspertide vahendusel riikliku perelepituse vajadust, nõrku kohti (kui neid on), kasu (tagasivaade), aga ka arengut tulevikus.

Kohvipaus

11.00–11.30

Andmete avalikustamine ja julgeolek

11.30–13.00

Väitlusjuht: **Kristi Värk**, Justiitsministeeriumi andmekaitseõiguse talituse juhataja

Väitlusjuht:

Arutelul osalevad: *mag. iur.* **Nele Siitam**, riigikohtunik; **Oskar Gross**, Keskkriminaalpolitsei juht; **Sten Tikerpe**, Advokaadibüroo NOVE IT ja küberturvalisuse valdkonna juht, advokaat; **Regiina Sepp**, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi andmete taaskasutuse programmijuht

Andmete kaitsmine, aga ka nende kättesaadavus, on tänapäeval tihedalt seotud julgeoleku ja turvalisusega. Samas on Euroopa Liit ja Eesti viimastel aastatel hoogsalt liikunud andmepõhisema ühiskonna poole, mille üks osa on avaliku sektori käes oleva avaliku teabe andmine taaskasutuseks ehk avaandmeteks. Andmete avalikustamine võimaldab ettevõtjatel teha teadlikumaid otsuseid ning luua paremaid teenuseid. Samuti võimaldab andmete avalikkus füüsilistel isikutel paremini mõista, kuidas nende andmeid avalike ülesannete täitmisel töödeldakse. Tegemist on seeläbi avaliku sektori läbipaistvamaks muutmisega. Siiski ei tasu unustada, et avaandmetele omaselt avaldatakse avaandmeid ilma piiranguteta, st tegemist on andmetega, mis on igaühele kättesaadavad. Sealjuures võib avaandmeid taaskasutada esialgsest erinevalt, nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel. Kas liigne andmete avalikustamine võib mõjutada ühiskonna julgeolekut?

09.30–11.00 Kriminaalmenetluse kestuse mõju julgeolekule

Väitlusjuht: PhD **Laura Aiaots**, riigiprokurör, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna karistusõiguse lektor

Arutelul osalevad: LLM **Norman Aas**, Advokaadibüroo Sorainen vandeadvokaat ja partner, Tallinna Ülikooli lektor; MA **Harrys Puusepp**, Kaitsepolitseiameti büroo juht; **Kaido Tuulemäe**, Majandus- ja Korruptsioonikuritegude ringkonnaprokuratuuri vanemprokurör; **Martin Tuulik**, Harju Maakohtu kohtunik

Kriminaalmenetluse kestus avaldab mõju julgeolekule. Ühelt poolt soovitakse kiirendada kriminaalmenetlusele kuluvat aega, kuid teiselt poolt seavad menetlusreeglid ning kohtupraktika üha rangemad nõuded tõendite kogumisele. Eeltoodu kohaselt oleks justkui tegemist kahe vastandliku eesmärgiga ning tekib küsimus, kuidas mõlemat eesmärki üheaegselt täita. Järelikult on oluline analüüsida, millised nõuded tõendite kogumisele on põhjendatud ning kuivõrd on kriminaalmenetluse kestust võimalik vähendada, kahjustamata nii menetluse kvaliteeti kui ka põhiõigusi, sh kuivõrd palju saame seda mõjutada riigisiselt ning milline on Euroopa Liidu õiguse tähendus.

11.00–11.30 Kohvipaus

11.30–13.00 Õigusteenuse kättesaadavus

Väitlusjuht: *dr. iur.* **Urmas Volens**, riigikohtunik

Arutelul osalevad: **Ivo Viires**, ERGO Kindlustuse juriidilise osakonna juhataja; **Mari-Liis Mikli**, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekancler; **Imbi Jürgen**, Eesti Advokatuuri esimees; **Meelis Pirn**, Eesti Juristide Liidu juhatuse liige

Eesti keskmine netokuupalk 2023. a detsembri seisuga oli ca 1600 eurot. Selle summa eest saab finantseerida ca 10 tundi enam-vähem kvaliteetset õigusabi. Aga lisaks on inimesel vaja maksta muude elamiskulude eest (keskmine eluasemelaenu jääk 2023. a lõpu seisuga oli 56 000 eurot, keskmine autoliisingu jääk ca 12 000 eurot). 2021. a alguse seisuga oli mediaanhoiuse summa – millest pooltel inimestel on rohkem ja pooltel vähem hoiuseid – ligikaudu 1300 eurot. Selline keskmine palgaga inimene ei kvalifitseeru ilmselt ka riigi õigusabi saama, kuna pole piisavalt vaene. Seega: kuidas see inimene oma õigusprobleemide lahendamist finantseerima peaks? Kui selleks tegelikkuses võimekust ei ole, siis tuleb küsida, kas ja kuidas on selles olukorras tagatud põhiseaduse §-s 15 sätestatud kohtupõhiõigus ja muud põhiõigused. Võimalike lahenduste üle osalejad arutlevadki.

09.30–11.00 Põhiseaduse dilemma: areneda või tarduda

Väitlusjuht: PhD **Jüri Raidla**, Riigiõiguse sihtkapitali nõukoja liige, endine justiitsminister, Põhiseaduse Assamblee ekspertkomisjoni juht

Arutelul osalevad: PhD **Ülle Madise**, õiguskantsler; **Rein Lang**, endine justiitsminister, Põhiseaduse Assamblee ekspert; **Heiki Loot**, riigikohtunik, Riigiõiguse sihtkapitali nõukoja esimees; **Kristel Urke**, Kaitseministeeriumi rahvusvahelise õiguse valdkonna juht

Põhiseadus on kõrgemat järku seadus, millele on omane kõrgem üldistustase ning mille mõttel on võrreldes teiste seadustega määratult suurem tähendus. Seetõttu on põhiseaduse tõlgendamise ruum suurem, kuid ometigi mitte piiritu. Kui õiguslik-poliitiline tegelikkus ja põhiseaduse tõlgendus hakkavad liigselt erinevaks ning kui põhiseaduse tõlgendamist hakatakse painutama eesmärgiga tõestada selle küsitavat vastavust muutunud poliitilisele ja sotsiaalsele reaalsusele, on tulemuseks põhiseaduse õiguslik ja poliitiline devalveerumine.

Põhiseadust ei tohi kergekäeliselt muuta. Samas ei tohi põhiseadust ahistada, sellelt ei tohi ära võtta arenguvõimalust ning seeläbi kahjustada riigi ja ühiskonna arenemise võimekust. Põhiseadus ei tohi olla poliitiline mängukann ega ka kivisse raiutud dogmaatiliste normide virn. Eestile eduka tuleviku loomise nimel tuleb põhiseadust muuta nii vähe kui võimalik, kuid nii palju kui vajalik.

11.00–11.30 Kohvipaus

11.30–13.00 **Õigusriigi kaotamine ja hoidmine eriolukorras. Ajaloolisi kogemusi**

Väitlusjuht: *dr. iur. Marju Luts-Sootak*, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor

Dr. iur. Marju Luts-Sootak, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor;

dr. iur. Hesi Siimets-Gross, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo ja Rooma õiguse kaasprofessor
„Õigusriigi taandamist võimaldanud eriolukorra seaduslik alus Eesti Vabariigi algusaegadel“

Mag. iur. Hannes Vallikivi, Advokaadibüroo WALLESS vandeadvokaat ja partner,

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant

„Väljasaatmine sisejulgeoleku meetmena Eesti Vabariigi esimesel iseseisvusperioodil“

Mag. iur. Toomas Anepaio, Riigikohtu arhivaar

„Välis-Eesti õigusteadlaste päevad – Eesti õigusmõtte hoidjad“

Eesti Vabariigi esimest põhiseadust 1920. aastast peeti omal ajal radikaalsuseni demokraatlikuks ja nimetati vahel ka äärmiselt individualistlikuks, sest selles sisaldus võrdlemisi ulatuslik põhiõiguste kataloog. Vähem on pööratud tähelepanu asjaolule, et seesama põhiseadus võimaldas eriolukorras põhiõiguste kataloogi suurelt jaolt n-ö välja lülitada. Põhiseaduses väljendatu toimimiseks on aga vaja ka nn lihtõiguse tasandit. Marju Luts-Sootaki ja Hesi Siimets-Grossi ettekandes tuleb juttu sellest, milles see lihtõiguse tasand Eesti Vabariigi esimesel iseseisvusperioodil õieti seisnes ja kust see pärit oli. Hannes Vallikivi vaatab ühe konkreetse instituudi näitel, mida tähendas eriolukorras ette nähtud piirangute rakendamine tollases praktikas. Toomas Anepaio ettekandes vaadeldakse aga hoopis erilist olukorda, kui Eesti riik ei saanud toimida, kuid eesti juristid hoidsid siiski alles Eesti õigusmõtet.

09.30–11.00 **Maade omandamine riigikaitseks**

Väitlusjuht: *mag. iur. Triinu Rennu*, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nooremteadur-doktorant

Mag. iur. Triinu Rennu, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nooremteadur-doktorant

„Maade omandamine ja sundvõõrandamine aastatel 1918–1940“

Dr. iur. Priidu Pärna, Tallinna notar

„1995. aasta kinnisasja sundvõõrandamise seadus – õigusakt *to do* nimekirjast“

Sektsiooni lõpetab arutelu teemal, **kuivõrd on riigikaitse objektide maavajadused mõjutanud kinnisasja avalikes huvides omandamise regulatsiooni.**

Arutelul osalevad: LLM **Ave Henberg**, Kliimaministeeriumi teede- ja raudteeosakonna õigusnõunik; **Kaupo Kaasik**, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse taristuprojektide koostöö koordinaator; **Merje Krinal**, Maa-ameti maakorralduse osakonna juhataja, Rail Balticu projektijuht

Sõjalis-kaitselistel eesmärkidel maade sundvõõrandamise eriseadustesse ja 1939. aasta baaside lepingu tõttu ette võetud õiguslikesse muudatustesse teeb ajaloolise sissevaate Triinu Rennu. Priidu Pärna ettekandest saame teada, mis andis tõuke 1995. aastal kinnisasja sundvõõrandamise seaduse tegemiseks ning millest võeti eelnõu kirjutamisel eeskuju.

Vestlusringis räägivad praktikud sellest, kuivõrd on julgeolekuolukorra muutus avaldanud mõju kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduse regulatsioonile. Arutatakse tekkinud raskusi tasakaalu leidmisel era- ja avalike huvide vahel ja kuidas mõjutab maavajaduse ajaraam läbirääkimisi maaomanikega ning kuidas ikkagi saavutatakse kokkulepe maa omandamiseks.

11.00–11.30 Kohvipaus

11.30–13.00 **Julgeolek ja pettuste ennetamine virtuaalvääringute maailmas**

Arutelul osalejate nimed on kinnitamisel.

Virtuaalvääringute kasvav populaarsus toob kaasa uusi väljakutseid julgeoleku ja pettuste valdkonnas. Sektsioonis keskendutakse krüptorahadega seotud riskidele ja ohtudele, arutletakse õiguslike ja tehniliste lahenduste üle ning antakse praktilisi nõuandeid, kuidas kaitsta oma digitaalset vara.

Eksperdid jagavad oma teadmisi ja kogemusi, et aidata mõista krüptorahadega seotud petuskeeme, rahapesu ja küberkuritegevuse olemust ning anda soovitusi, kuidas neid vältida.

Olgu eesmärk oma investeeringute kaitsmine või lihtsalt teadlikkuse tõstmine, sektsiooni arutelu pakub väärtuslikku teavet kõigile, kes on huvitatud virtuaalvääringute maailmast.

09.30–11.00 **Turvalisuse ja paindlikkuse piirid tänapäeva töösuhetes**

Väitlusjuht: **Liina Naaber-Kivisoo**, Viru maakohtu kohtunik

PhD **Seili Suder**, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töösuhete ja töökeskkonna osakonna juhataja
Kas tehisaru kaotab töösuhetest turvalisuse?

Mag. iur. **Thea Treier**, nõunik tööküsimustes Eesti Vabariigi alalises esinduses Euroopa Liidu juures
Pärisintellekti sekkumine otsuste tegemisse – kas platvormitöö lõpp?

Dr. iur. **Merle Erikson**, Tartu Ülikooli tööõiguse professor
Millise kannatuse heastab töötajale töölepingu ebaseadusliku ülesütleamise korral makstav hüvitis?

LLD **Annika Rosin**, Turu Ülikooli töö- ja sotsiaalõiguse kaasprofessor
Kas Eesti seadused võimaldavad streikida? Mida õppida Soomelt?

Tänapäeva töösuhete reguleerimisel on keskmesse tõusnud järjest suurema paindlikkuse tagamine töölepingu pooltele. Seda võimendavad üha kiirenev tehnoloogia areng ning töötaja ja tööandja teisenemine huvid. Kõige selle juures kipub tagaplaanile jääma tööõiguse regulatsiooni lähtekohaks olev töötaja turvalisus ning põhiõiguste kaitse. Osalejad arutlevad, kuidas tagada töösuhete viimase arengu taustal töötaja privaatsuse ja ülesütleamise kaitse ning streigiõigus.

- 11.00–11.30 Kohvipaus
- 11.30–13.00 **Tööõnnetused ja kutsehaigused – kas julgeolekuoht õigussüsteemile ja majandusele?**
- Väitlusjuht: *dr. iur.* **Gaabriel Tavits**, Tartu Ülikooli sotsiaalõiguse professor
- Mag. iur.* **Merle Malvet**, õiguskantsleri kantselei sotsiaalsete õiguste osakonna vanemnõunik
Kahjuhüvitis tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral
- Kaire Saarep**, Tööinspektsiooni peadirektor
Tööõnnetused ja kutsehaigused Tööinspektsiooni pilgu läbi
- Mihkel Nukka**, UniLaw Õigusbüroo jurist
Tööga seotud tervisekahjustuste nõuded kohtumenetluses. Väljakutsed ja võimalikud lahendused
- Peep Peterson**, Eesti Ametiühingute Keskliidu endine esimees ning endine tervise- ja tööminister
Kolgata tee kolmepoolsete kokkulepete saavutamisel tööohutuse ja töötervishoiuga seotud riskide maandamiseks
- Tööõnnetused ja kutsehaigused on oluline osa tööelust. Seni ei ole üheselt selge, kuidas tuleb käituda olukorras, kus tööõnnetus või kutsehaigus on aset leidnud. Kas kutsehaiguse ja tööõnnetuse puhul on tegemist riskiga? Kui tegemist on riskiga, kas see on ainult tööandja risk või tegemist on samuti riskiga riigile, millega tuleb igal juhul arvestada? Arutelus otsitakse vastust küsimusele, kelle risk ja mure on tööõnnetus ja kutsehaigus Eesti tänases ühiskonnas.
- 13.00–14.15 Lõuna toimumiskohtades

LÖPPISTUNG

(Vanemuise kontserdimaja)

- 14.15–15.40 **Meie õiguskultuur**
- Väitlusjuhid: *Dr. iur.* **Marju Luts-Sootak**, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor;
PhD **Marko Kairjak**, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi aseesimees, Ellex Raidla Advokaadibüroo vandeadvokaat ja partner
- Arutelul osalevad: PhD **Marju Lauristin**, Tartu Ülikooli emeriitprofessor;
Katrin Prükk, Juridica tegevtoimetaja; **Illimar Pärnamägi**, ESTLEX OÜ juhatuse liige;
MA **Heili Sepp**, riigikohtunik; *dr. iur.* **Paloma-Krööt Tupay**, Tartu Ülikooli riigiõiguse kaasprofessor
- Meie Lissabon, meie Istanbul, meie köök, meie kultuuripealinn, meie riik, meie õigussüsteem, meie institutsioon... Kõiges väljendub seostamine, omistamine ja arhetüüpsus: me peame omaks midagi sellist, mida isegi kirjeldada täpselt ei oska. Nii oskame kõneleda meie õigussüsteemist oskamata samas selgitada, mida me täpselt selleks õiguseks peame: mis on õigus, mis on süsteem ja miks ta on tema jaoks just meie, on tema peas ajapikku tekkinud arusaamade ja seoste tulek. Kui juriste on koos mitu, moodustavad need „meied“ mingi sidusaine, mida saaks nimetada õiguskultuuriks – see miski, mis hoiab seda kõike koos, ent ei ole Riigi Teatajast leitav. Või natuke siiski on? Või vähemalt peaks olema? Ja kas juristid üldse peaks rääkima kultuurist, kui meile on õpetatud lähtuma õigusest?

- 15.40–15.50 Henn Jõksi fondi stipendiaatide väljakuulutamine
Stipendiumid annavad üle **Allar Jõks**, Advokaadibüroo Sorainen vandeadvokaat ja partner, ning *dr. iur.* **Villu Kõve**, Riigikohtu esimees
- 15.50–16.00 Eesti õigusteadlaste päevade osalejate toetuse üleandmine Ukraina abistamiseks
Lõppsõnad
Dr. iur. **Priidu Pärna**, Tallinna notar

Toimkond jätab endale õiguse teha vajadusel programmis muudatusi.

ÜLDINFO

Registreerimine tänavustele õigusteadlaste päevadele on avatud maikuu teisest poolest. Sektsioonide toimumiskohad jm praktiline info avaldatakse vastavalt registreerimise tulemustele sügiseks.

Tervitusõhtu toimub kolmapäeval, 25. septembril kell 20.00 restoranis Humal (Riia 4).

Esimene tööine konverentsipäev võetakse kokku neljapäeval, 26. septembri kell 20.00 algava õhtuga Alexela Loomelava (Atlantise) majas (Narva mnt 2).

38. Eesti õigusteadlaste päevade toimkonna koosolekuid peeti 20. septembrist 2023 kuni 3. aprillini 2024. Programmi on panustanud Eesti Juristide Liit, Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts, Justiitsministeerium, Riigikohus, Õiguskantsleri Kantslei, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, sihtasutus Iuridicum, Eesti Teaduste Akadeemia riigiõiguse sihtkapital, Eesti Advokatuur, Riigiprokuratuur, Notarite Koda, Eesti Kohtunike Ühing, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituut.

Registreerimine ja osalustasud

Õigusteadlaste päevadest osavõtt on tasuline ja toimub ainult eelneva elektroonilise registreerimise alusel. Osalustasu sisaldab kulutusi õigusteadlaste päevade ettevalmistusele, materjalidele, kohvipausidele ja lõunatele kahel päeval. Soodsaim periood registreerimiseks **kestab 10. juulini**, mil osalustasu on 245 eurot (lisandub käibemaks).

26. septembril toimuva peoõhtu osalustasu on 55 eurot (lisandub käibemaks).

Osalustasusid saab maksta elektroonilise registreerimise pangalingi kaudu või sihtasutuse Iuridicum väljastatava e-arve/arve alusel.

Koduleht: <https://38.eotp.ee> E-post: info@eotp.ee

Majutus

Osavõtjatele on Publicon broneerinud soodushindadega tube järgmistes hotellides: v Spa hotell, Art Hotell Pallas, SOHO hotell, Dorpat hotell ja Lydia hotell.

Soodushindadega broneeringuid saab teha üksnes eraldi vormi kaudu majutusveebis – <https://otp2024majutus.publicon.ee>

NB! Otse hotellides broneerimise korral soodushinnad ei kehti.

Loobumine

Juhul kui olete registreerunud ja osalustasu maksnud, kuid teil ei ole võimalik osaleda, palume sellest teatada esimesel võimalusel e-posti aadressil: info@eotp.ee

Osalustasu tagastatakse, kui edastate osalemisest loobumise teate enne **1. augustit**.